

LYSSNA & LÄR

700 000 svenskar lider av dyslexi. Tor Ghai tröttnade på ord som hakar upp sig och att aldrig få hjälp – och uppfann ett verktyg som omvandlar text till tal. Nu lanseras TorTalk i landets skolor och arbetsplatser.

TEXT TOMMY JEPSSON FOTO SANNA LINDBERG

Vid tre tillfällen hände det att Tor Ghais lärare ville sätta honom i obs-klass.

Tors mamma visste att hennes son var smart och var rädd att ambitionsnivån skulle sänkas.

Hon vägrade, och flyttade till en ny skola. Där mönstret upprepades.

Ingen förstod att Tor hade dyslexi.

»Jag vet inte varför ingen upptäckte det. Kanske för att jag inte var så bråkig av mig? De var nöjda med att jag satt där och inte gjorde något väsen av mig. Men jag tycker det är katastrof. Man kände till dyslexi på den tiden. Ändå visste inte många lärare vad det var eller hur det yttrade sig.«

I dag är Tor Ghai grundare av och delägare i TorTalk, som utvecklats ett verktyg inom talsyntes.

Det var när Tor började studera psykologi 2010 som han tog fram ett verktyg för eget bruk. För att kunna hänga med. Han hade tidigare jobbat på Myndigheten för tillgängliga medier, med talsyntes för synskadade och märkte att det fungerade för honom själv.

»Det är konvertering av text till tal. Vad du än har för text framför dig kan du markera den så att den blir uppläst. Jag lyssnar lika snabbt som andra läser. Jag får samma överblick som du får med ögonen.«

TorTalk startade 2013. Göteborgs universitet och Chalmers blev de första kunderna. I dag finns TorTalk för Mac och pc, och kommer snart för iPhone.

»Jag önskar att det här hade funnits när jag själv gick i högstadiet och gymnasiet«, säger han.

TOR GHAI

Bok: Jag har nördat in mig på hjärnan de senaste åren, senast läste jag *Haja adhd* av Björn Roslund.

Tv: Allt med Will Ferrell, vad som helst. *Anchorman* är favoriten.

Dold talang: Äger och kan hantera utrustning för hjärn-avbildning och hjärnträning (Neurofeedback).

Senaste investering: Köpt en segelbåt – utan att kunna segla.

HUR KAN DYSLEXI YTTRA SIG?

Potential: Det finns ett glapp mellan förväntat och faktiskt utfall. Prestationerna når inte upp till förväntningarna. Personen lever inte upp till sin potential.

Stavning: Blir stavningen fel? Kastas bokstäver om? Utelämnas ord?

Kreativitet: Förmåga att koppla ihop saker som inte självklart hänger ihop. Att ofta se nya vinklar och okonventionella lösningar.

Långsam läsning: Texten läses ofta om vilket dränerar dyslektikern på energi. Flyktbeteende i samband med läsning.

Hängivenhet: Dyslexi har inget med intelligens att göra. Men dyslektiker får kämpa hårdare för att nå sina mål vilket kan ha skapat styrka och beslutsamhet.

För att hänga med i skolan så uppfann Tor egna verktyget TorTalk.

»Vi jobbar för att skapa en förståelse för dyslexi. Många arbetsgivare har ingen aning om vad de ska göra.«

TOR HADE LÄTT för matte, men ...

»... läsning har varit svårt. Jag läser långsamt. Men det stora problemet är inte att jag läser långsamt utan att jag blir trött. Helt slut. Dränerad på energi. Jag har inte lika svårt för att skriva. Jag tycker om att skriva. Problemet när man skriver två A4 är att det tar tid att strukturera texten eftersom jag läser så långsamt. Jag kommer ingen vart när jag ska redigera.«

Tor säger att runt 700 000 svenskar har dyslexi, någonstans mellan fem och åtta procent av befolkningen. Men många döljer sina problem med läsning. Antingen för att de inte vill berätta, eller för att de inte är medvetna om att de har dyslexi.

På en mäsas för en tid sedan frågade Tor en HR-representant från ett stort svenskt företag hur många anställda de hade med dyslexi. Svaret var: Två. Tor frågade hur

många anställda de hade. »25 000«, svarade HR-kvinnan.

»Och då är det antagligen rätt många som mörkar. Förmodligen är det betydligt fler än två som lider av dyslexi ...«

Tor Ghai menar att man ska kunna implementera talsyntes på en arbetsplats utan att det blir ett stigma. En dyslektiker kanske inte ska behöva räcka upp handen inför alla när hjälpen erbjuds.

»Det kan bli skambelagt. Ofta har man tidigare i livet fått höra att man är lat och trög. Lärarna har kanske generat en inför klasskompisar, som hakat på. Och då är man kanske inte så sugen på att säga att man har dyslexi. Därför är mörkertalet stort.«

TOR BETONAR ATT vi vet mer om dyslexi i dag. På vissa ställen har attityden ändrats. Om man inhämtar en text via ögon eller öron spelar ju ingen roll.

»Vi jobbar för att skapa en förståelse för dyslexi. Många arbetsgivare har ingen aning om vad de ska göra. Och för den anställde kan det vara svårt att beskriva sina svårigheter. Där vi når fram blir det verkligen skillnad.«

Dyslexi är nu inte bara av ondo. Det finns företag som letar efter personer med diagnosen eftersom dyslektiker besitter vissa styrkor. Tor själv är bra på matte.

»Dyslektiker löser problem på ett annat sätt. Det kan göra dyslektiker starka på vissa saker, som matte. Jag älskade derivata! Jag hängde inte med när läraren gick igenom det på tavlan men när jag klurade ut det ... det var så vackert! Man ser saker på ett kreativt sätt. Man kan koppla ihop och visualisera. När man ska läsa tar de här styrkorna över. Man ser texten tredimensionellt. Hjärnan tror att texten ska innehålla mer än den gör. Den letar efter ett mönster som inte finns. Styrkorna ställer till det och det är därför man behöver få texten uppläst.«

Upp till 8 procent av befolkningen i Sverige har dyslexi. Men Tor tror att mörkertalet är stort.